Het Nationaal museum vormen we tezamen!

Aloëteelt

Aloë Vera L. of Aloë barbadensis, in het Papiamentu 'sentebibu', is een grijsgroene plant met dikke, vlezige en sappige bladeren die tot 50 centimeter lang kunnen worden. Ze staan in de vorm van een rozet of om een korte stam, lopen uit in een fijne punt en zijn aan de rand voorzien van weke stekels. De plantensoort behoort tot de familie der Liliaceae. De bloemen zijn geel en hangen in een dichte tros aan een lange steel.

De aloë is oorspronkelijk afkomstig uit het Middelandse-Zeegebied. Hij is in de Nederlandse Antillen, vooral op Aruba en Bonaire, aangeplant vanwege zijn betekenis voor de farmaceutische industrie. Sinds vorig jaar heeft ook Curaçao weer een aloëplantage, in Groot Sint Joris. De kalkminnende aloë werd eerder in 1836 door gezaghebber baron Van Raders op het eiland geïntroduceerd als gouvernementscultuur.

Jonge scheuten (semina) worden van hun bladschede ontdaan en in de droge tijd met ingekorte wortels uitgezet. Na de eerste regens lopen ze uit. Na twee tot drie jaar kunnen de dikke bladeren, die inmiddels roodachtig verkleurd zijn, worden afgesneden. Het hart van de plant, dat het groeipunt is, moet worden gespaard. Het oogstseizoen loopt van maart tot en met juni. De bladeren worden in schuin aflopende troggen of lekbakken gelegd, zodat het sap er uit kan lopen. Dit wordt in blikken opgevangen en vervolgens in koperen ketels ingedampt. Het ingedampte sap werd vroeger verhard tot aloëhars en verpakt in kistjes van 50 kilo. De aanplant moet elke tien tot vijftien jaar worden vernieuwd.

Het sap van de aloë bevat aloinen, een bittere, gele stof, die wordt toegepast in de geneesmiddelenindustrie. Bestanddelen van het sap worden gebruikt voor het bereiden van laxeermiddelen. Vroeger kauwden bewoners ook wel op een stuk van een blad, maar alleen wie een sterke maag had, kon zich dat veroorloven, aldus pater Paul Brenneker. Aloë zou ook een galafdrijvende werking hebben. Tegenwoordig worden bestanddelen van de plant toegepast bij de behandeling van acné, psoriasis, diabetes, kanker en aids. De plant werkt als een probioticum en versterkt het immuunsysteem, zegt Luís Marin, technisch directeur van Curaçao Ecocity Projects. Hij is samen met managing director Mervin Malan de drijvende kracht achter de aloëplantage op Curaçao. Op 30 hectare grond worden zo'n 200.000 planten uitgezet. Aloë is te prefereren boven antibiotica, zegt Marin, want de laatste middelen doden álle bacteriën, ook de goede. Behalve voor de farmaceutische industrie produceert Curaçao Ecocity Projects ook voor de lokale markt. Het aloësap wordt verwerkt in cosmetische producten als zeep, shampo, tandpasta, gel, zonnebrancrème en deodorant. Malan, die tevens eigenaar is van de struisvogelfarm te Groot Sint Joris, voedt zijn babystruisvogels met aloësap. "Goed voor de ontwikkeling van hun immuunsysteem", zegt hij. "De volwassen dieren eten de rauwe bladeren, onder meer tegen constipatie."

Brenneker verhaalt in zijn reeks Sambumbu, over de volkskunde van Curaçao, Aruba en Bonaire, over de vroegere toepassingen van aloë. Op de Benedenwindse Eilanden werden klein gesneden bladeren van de aloë in waterverf gegooid, die werd gebruikt om buitenmuren te schilderen (blancheren). Ook hing men de planten aan de zoldering, om vleermuizen te verdrijven. En in combinatie met kakkerlakken, bruine suiker en kalebaszaden diende het bladvlees van de aloë als ingrediënt voor een stroop die werd toegediend bij hardnekkige hoest. Drie- of viermaal per dag een eetlepel en het hoesten nam af. Het sap uit een afgesneden aloëblad is ook heilzaam bij brandwonden. Rauw gegeten, maar dan wel heel kleine stukjes midden uit het blad, helpt aloë een verkoudheid verdrijven. Wie een kou heeft opgelopen die zich heeft vastgezet op de borst, doet er goed aan op de nuchtere maag een afkooksel van aloë te drinken. Om de bittere smaak te verwijderen, dient het inwendige van het blad eerst zeven keer te worden gewassen.

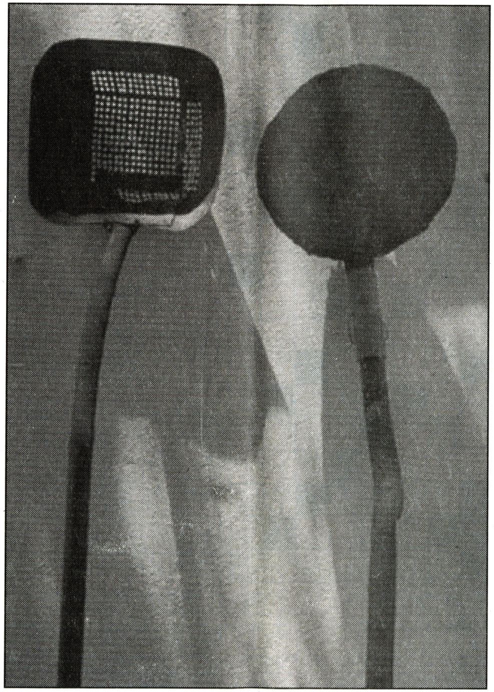

Gereedschap voor de bewerking van aloë; collectie Bonaire Museum; courtesy Wijnanda Deroo

Nóg een toepassing van aloë is die tegen eczeem op het hoofd, gecombineerd met haaruitval. Snijdt een blad af, snijdt daarvan de kanten en de platte zijde af en laat de stroop er uit lekken. Dep daarmee het hoofd en laat het twee uur intrekken. De eerste behandeling bijt nogal, maar na enkele dagen zijn de haarwortels genezen, zo wil het volksgeloof.

In het topjaar 1942 voerde Aruba 248.256 kilo aloë uit, de export van Bonaire bedroeg 62.808 kilo. Door de daling van de vraag naar het product op de wereldmarkt daalde ook de prijs, en daarmee de export. Toch voerde Bonaire in 1955 nog 52.804 kilo aloëhars uit. In 1967 bedroeg de totale productie zo'n 120.000 tot 130.000 kilo per jaar. Het grootste afzetgebied was de Verenigde Staten.

Op de Beneden- en Bovenwindse Eilanden komen ook andere aloësoorten voor, zoals de Aloë Arborescens Mill., die stammen tot drie meter hoog kan vormen, en de Aloë Aristata Haw., een tamelijk kleine, lage, succulente plant die waarschijnlijk is gekruisd met een Gasteria. De Aloë Concinna werd in 1965 op Curaçao ingevoerd. Het is een lage, succulente plant met ongesteelde, dik-vlezige en sappige bladeren die in een regelmatige rozet staan. Wat groter is de Aloë aff. Macrocarpa Todaro, die ook op Saba voorkomt.

Bronnen:
Frater M. Arnoldo, Gekweekte en nuttige planten van de Nederlandse Antillen, Den Haag, Martinus Nijhoff, 1971
Encyclopedie van de Nederlandse Antillen, Zutphen, De Walburg Pers, 1985
Nicolaas van Meeteren, Volkskunde van Curaçao, Amsterdam, S. Emmering, 1977
Pater Paul Brenneker, Sambumbu, Volkskunde van Curaçao, Aruba en Bonaire, Willemstad, 1969-1975.

HET NATIONAAL MUSEUM VORMEN WE TEZAMEN: Met dank aan drs. G. van Buurt en mevrouw M. Joubert van de Dienst Landbouw, Veeteelt en Visserij, Eilandgebied Curaçao, voor hun medewerking bij de totstandkoming van deze aflevering. Reacties op en suggesties voor bijdragen aan deze serie zijn van harte welkom. De bijgaande foto is in beperkte oplage te koop bij het museum. U kunt het Nationaal Archeologisch-Antropologisch Museum bereiken per telefoon (09)462.1933, per fax (09) 462.1936 of per e-mail: *naam@curacao.com*. Deze bijdrage is ook te lezen op onze website *www.curacao.com/naam*

Ñapa. - (zaterdag 7 april 2001), p. 5